

Löneutjämning och löneökningstakt under den solidariska lönepolitiken*

Den solidariska lönepolitiken var den drivande kraften bakom löneinflationen under 1970-talet, både genom de centrala avtalen och genom dess effekt på löneglidningen. LOs strävan att utjämna löneskillnaderna har motverkats av löneglidningen och därigenom ökat löneinflationen. Under senare delen av 1980-talet har arbetsmarknadslägets betydelse ökat. Sverige har gått från en ideologiskt styrd till en mer marknadsstyrd löneinflation.

Full sysselsättning och en rättvis välfärdsfördelning har varit hörnstenarna i svensk socialdemokratisk politik. Dessa mål har bl a inneburit att LO strävat efter en utjämning av löneskillnaderna i de centrala avtal som slutits med SAF. Jämlikhetssträvandena har varit särskilt starka sedan mitten av 1960-talet fram till och med 1982. Det var under denna period som den solidariska lönepolitiken hade sin mest egalitära utformning.

Syftet med denna artikel är att studera LOs försök att låta ideologiska normer påverka lönestrukturen och att utvärdera i vilken mån dess lönepolitik varit framgångsrik. Vi analyserar hur löneglidning-

ens nivå, dess fördelning och de totala löneökningarna påverkats av den solidariska lönepolitiken. Vi analyserar också sambandet mellan de avtalsmässiga löneökningarna och löneglidningen. Slutligen studerar vi perioden efter 1982, då förbundsförhandlingar blev ett dominerande inslag i lönebildningsprocessen.

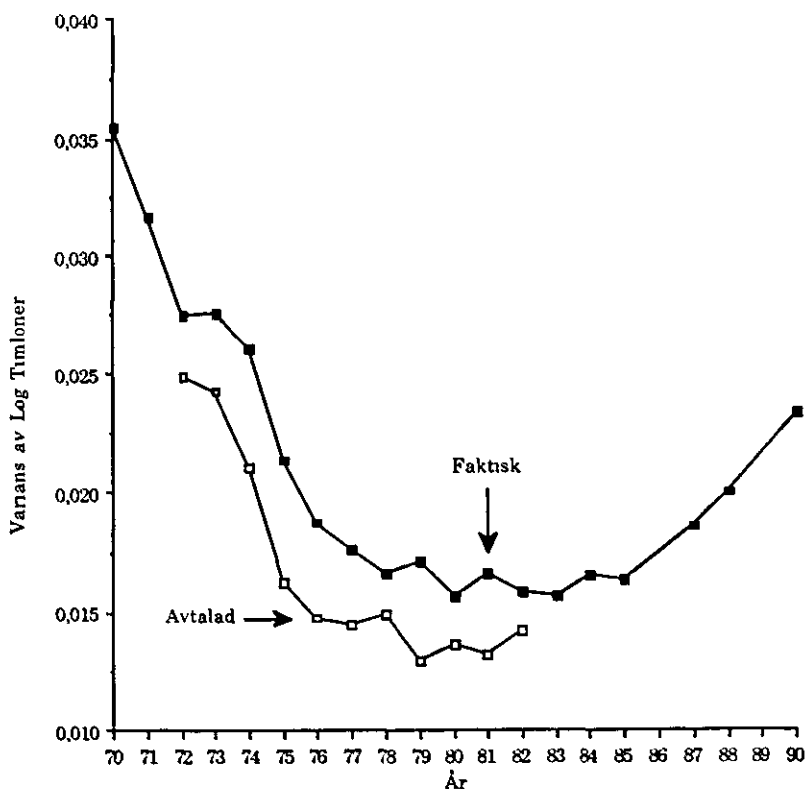
Lönespridningstendenser under den solidariska lönepolitiken

LOs försök att påverka lönestrukturen härstammar från Gösta Rehns och Rudolf Meidners formulering av "den solidariska lönepolitiken" runt 1950. Andemeningen i denna lönepolitik kan illustreras med tesen "lika lön för lika arbete". Omkring mitten av 1960-talet fick emellertid den

DOUGLAS A HIBBS Jr är verksam vid Fackföreningsrörelsens Institut för Ekonomisk Forskning, FIEF, Stockholm. Fil kand HÅKAN LOCKING är verksam vid Nationalekonomiska institutionen, Goteborgs universitet och vid Fackforeningsrörelsens Institut för Ekonomisk Forskning, FIEF, Stockholm. De driver fn ett stort projekt om lönebildningen och inkomstfördelningen i Sverige, med internationella jämförelser.

* Artikeln bygger på Hibbs & Locking [1991]. Utan Hasse Ekdahls simuleringar av avtalslönerna hade detta arbete inte varit möjligt. Eva Uddén-Jondal och Per Skedinger har bidragit med kunskap och kommentarer till denna artikel. Vi vill också tacka LO och SAF för tillgången till nödvändiga data över lönerna samt deras medarbetare för råd om hur lönedata och lönebildningsprocessen skall tolkas. Finansiering har erhållits från Arbetsmarknadsdepartementet - EFA och Jan Wallanders stiftelse för samhällsekonomisk forskning.

Figur 1 Lönespridningen för faktiska timlöner och för avtalade timlöner, LO-SAF-arbetare.

solidariska lönepolitiken en radikalt egalitär utformning. Det ursprungliga syftet, som var att utjämna lönerna för arbeten med likartad svårighets-, risk- och kompetensnivå, gav vika för en allmän löneutjämning inom hela LO-kollektivet. Förändringen återspeglades i LOs satsning på att förbättra relativlönerna för de lågavlönade. Centrala avtal med en markerad låglöneprofil (låglopott) blev ett utmärkande drag i lönebildningsprocessen från 1964 ända fram till 1983. Då bröt systemet med traditionella centrala förhandlingar samman och betoningen på jämlikhet i form av låglönesatsningar började minska.

Utvecklingen av lönespridningen tyder på att LOs låglönesatsningar hade effekt. *Figur 1* illustrerar spridningen av relativlönerna 1970–90. Den övre kurvan visar variansen för de logaritmerade (faktiska)

timlönerna. Från 1970 till 1982–83 minskar spridningen bland LO-SAF-anställda med omkring 56 procent.¹ Efter 1982–83 började lönespridningen att öka i takt med att den centrala förhandlingsmodellen bröt samman. Kring 1990 hade en stor del av den utjämning som åstadkommit mellan 1970 och 1982–83 återtagits och lönespridningen var tillbaka till en nivå motsvarande 1970-talets mitt. Lönedata på individnivå finns inte att tillgå för perioden före 1970, men data för yrkesgrupper och avtalsområden visar att sammanpressningen av lönestrukturen var nästan lika stor under 1960-talet som under 1970-talet. Utjämningen från tidigt 1960-tal

¹ Den lönedata som används är percentildata över individuella timlöner. Data omfattar cirka 80 procent av de LO-SAF-anställda.

fram till tidigt 1980-tal är i storleksordningen 75 procent. Fortsättningsvis kommer vi att koncentrera oss på perioden efter 1970 för vilken heltäckande lönedata finns.

Ideologiskt tryck på lönestrukturen: de centrala avtalen

Från 1956 fram till 1983 bestod lönebildningsprocessen av förhandlingar på tre nivåer. Centrala avtal mellan LO och SAF följdes av förbundsförhandlingar och avslutades med lokala tillämpningar på företagsnivå. De centrala avtalen täckte samtliga privatanställda arbetare och specificerade löneökningar för ett, två eller i undantagsfall för tre år framåt.

De centrala avtalen specificerade den totala löneökningen för varje avtalsområde och innehöll långtgående egalitära bestämmelser för dess fördelning mellan olika arbetare. Formellt var de centralt avtalade löneökningarna bindande på lägre förhandlingsnivåer, men löneökningarna var alltid högre än de centralt överenskomna. Löneglidningen var ett normalt inslag i lönebildningen.

Fördelningsprofilen i de centrala avtalen hade ett eget regelverk. Avvikelser från den centralt överenskomna fördelningsprofilen var tillåten. Arbetsgivarna och fackföreningarna kunde avtala om en annan fördelningsprofil på förbunds nivå. Om parterna inte kunde komma överens så skulle den centralt överenskomna profilen tillämpas, den s.k. stupstocksreglen. Detta gav kraft åt de centrala intentionerna på lägre nivåer. Dessutom kunde man centralt tvinga förbundsparterna att skriva på avtalet om förbundsförhandlingarna drog ut på tiden.

Den centraliserade modellen bröts 1983 då Verkstadsföreningen fick igenom sin målsättning att sluta ett eget avtal med Metallindustriarbetareförbundet. Även om centrala avtal slöts 1985 och 1986–87 har dessa haft en annan karaktär än tidi-

gare. Stupstocksreglen togs bort och de centrala parterna fick inte någon möjlighet att påtvinga förbundsparterna det centrala avtalet.

LOs stora offensiv för löneutjämning började 1964 med det första centrala avtalet som innehöll "låg-löne-potter". Konstruktionerna av de centrala avtalen har varierat en del, men under den period vi studerar kan löneökningarna för respektive år beskrivas som summan av följande komponenter:²

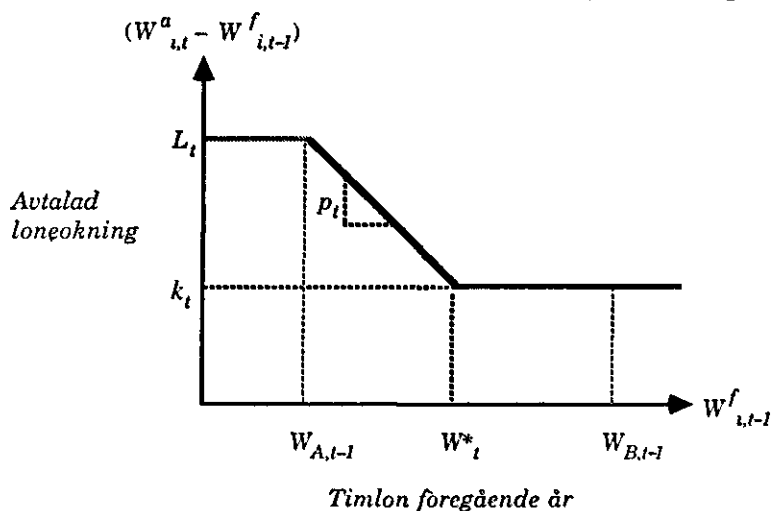
- (i) en generell löneökning specificerad i ören som gick till varje arbetare, s.k. lägsta örestal,
- (ii) ett garantibelopp mot löneglidning, avsett att kompensera arbetare som missgynnats av löneglidningen sedan det sist ingångna centrala avtalet, s.k. förtjänstutvecklingsgaranti,
- (iii) en prisutvecklingsgaranti, vanligtvis utbetalad som en generell ökning lika för alla (sen slutet av 1970-talet),
- (iv) ett belopp för låglönejusteringar.

I *Figur 2* illustreras de centrala avtalens löneökningprofil som summan av (i) och (iv). Varje arbetare (indexerad i) får en generell löneökning k_t där t betecknar år. De arbetare, vilkas faktiska timlön ligger under en referenslönenivå (låg-löne-gräns) W^* , får dessutom ett låglönepåslag (utjämningsbelopp), som baseras på deras bidrag till en låglöne-pott. Detta bidrag beräknas som en proportionell andel p_t av skillnaden mellan den faktiska lönen för andra kvartalet föregående år $W_{i,t-1}$ och referenslönen upp till ett tak per arbetad timme L_t .³ Enligt stupstocksreglen skall detta beräknade bidrag till låglöne-potten också utbetalas till arbetaren.

² För vissa år förekom även INL (icke nivåhöjande löneökningar) och förbundspotter.

³ Taket på låglöne-potten gäller på företags- eller arbetsplatsnivå.

Figur 2 Avtalade löneökningar under avtal med låglönesatsningar.

Arbetare A i figuren har en timlön understigande W^*_t . A slår i taket och får maximalt L_t i löneökning. Arbetare B, däremot, har en lön överstigande W^*_t , och kommer enbart att få minimala k_t i löneökning. Arbetare med en lön mellan $W_{A,t-1}$ och W^*_t , får en generell löneökning k_t och ett utjämningsbelopp $p_t (W^*_t - W^f_{i,t-1})$.

Den fråga vi nu vill besvara är hur väl lönespridningen överensstämmer med den solidariska lönepolitikens jämlikhetsmål. Med utgångspunkt från beskrivningen i Figur 2, har vi formaliserat de centrala avtalen under perioden 1972–82. Därefter har vi simulerat fram de olika avtalens hypotetiska lönestruktur. I Figur 1 redovisas resultaten. Den nedre kurvan visar den lönespridning som skulle ha blivit resultatet, om de centrala avtalen hade följts fullt ut på de lägre förhandlingsnivåerna.

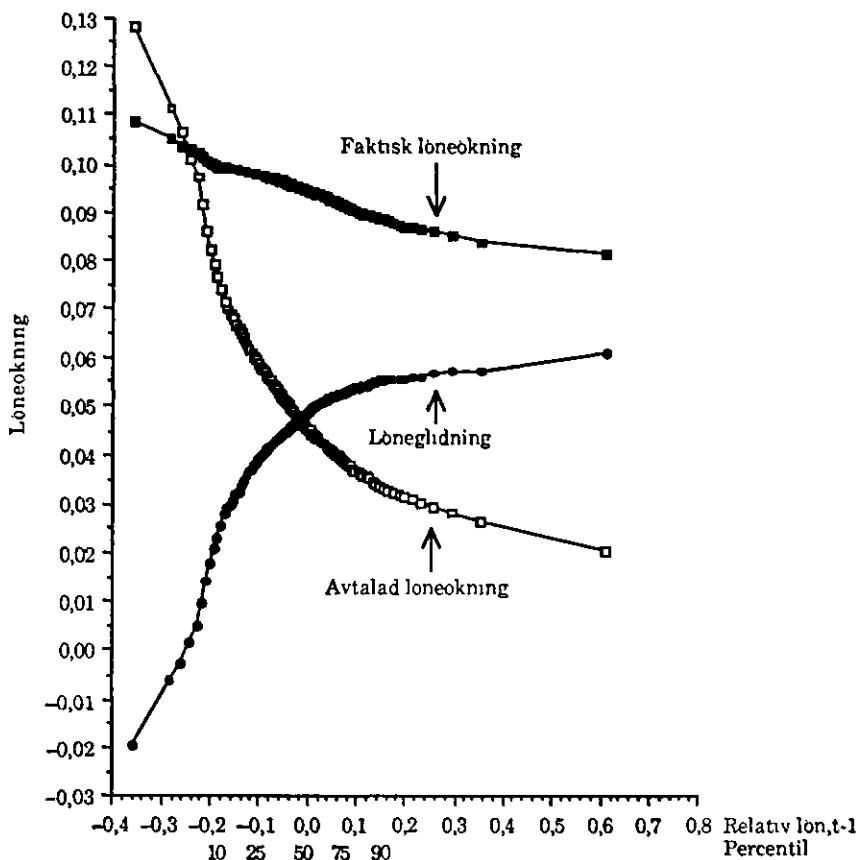
Den faktiska lönespridningen ligger konstant på en högre nivå än den avtalade, vilket beror på löneglidningen. Men överensstämmelsen mellan förändringarna i lönestrukturen indikerar att de centrala avtalens fördelningsprofil har haft avsedd verkan, dvs minskat löneskillnaderna. Det är naturligtvis möjligt att de centrala avtalen endast återspeglat den lönestruktur som marknadskrafterna

skulle ha gett upphov till. Vi tolkar dock den nära överensstämmelsen mellan den faktiska och den avtalade lönespridningen som att den solidariska lönepolitiken haft ett avgörande inflytande på löneutjämnningen 1972–82. Figur 1 visar också att lönespridningen ökat efter 1983, dvs under en period då de centrala avtalen varit svaga eller helt saknats.

Löneglidning och avtalsmässiga löneökningar på mikronivå

Med hjälp av mikrodata kan vi bättre belysa i vilken mån löneglidningens fördelning motverkat utjämningssträvandena i de centrala avtalen. Löneglidningen brukar vanligen definieras som de faktiska lönernas avvikelse från förbundsavtalen, medan vi beräknar löneglidningen som avvikelser från de centralt avtalade lönerna. Genom att applicera vår formalisering av de centrala avtalen på percentil-data över LO-SAF-kollektivets lönefördelning kan vi dela upp lönen för respektive percentil i en avtalslönekomponent och en löneglidningskomponent för respektive år. Resultaten av dessa beräkningar redovisas i Figur 3, vilken visar den genomsnittliga faktiska och avtalsmässiga löneökningen och den genomsnittliga lö-

Figur 3 Uppdelning av observerade löneökningar, genomsnitt 1972–82.

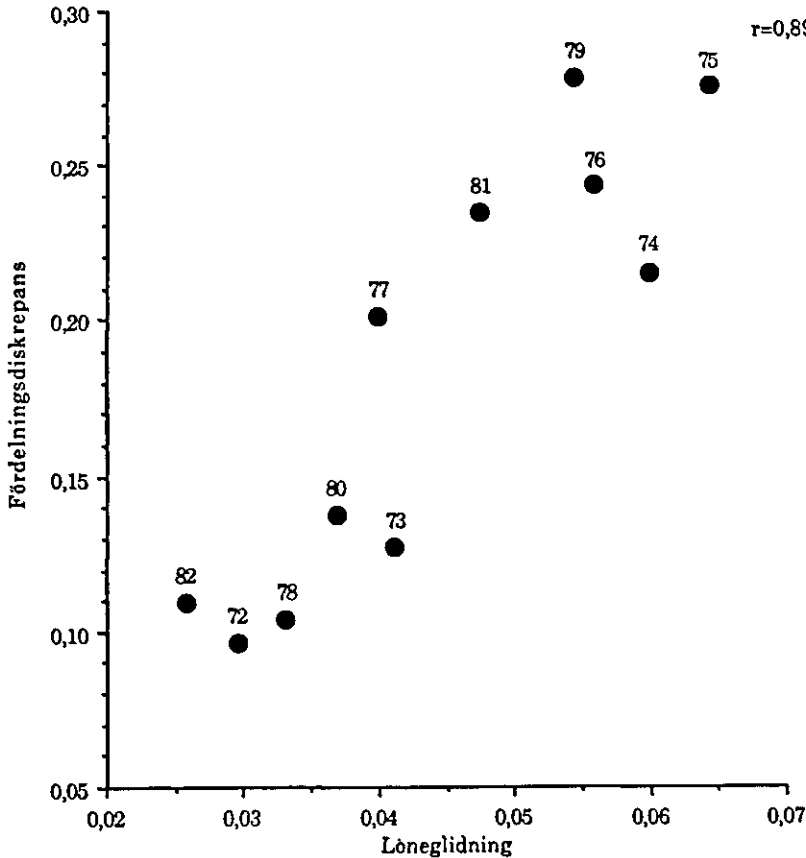
neglidningen plottat mot den genomsnittliga relativlönen för varje percentil under perioden 1972–82. Relativlönen definieras som logaritmen av kvoten mellan varje percentils lön och genomsnittslönen. Under relativlönen visas hur percentilerna ligger. Siffran 90 betyder att 90 procent av arbetarna tjänar mindre än 15 procent över genomsnittslönen.

Figuren visar klart att det är ett omvänt samband mellan avtalad löneökning och löneglidning. En individ med en hög relativlön och därmed en låg avtalad löneökning kunde tillgodogöra sig en betydligt högre löneglidning än en individ med en låg relativlön. Löneglidningen tenderar att öka med relativlönen sett över hela lönestrukturen. Därigenom motverkar löneglidningen i viss mån de centrala avtalens omfördelnings syfte.

Löneglidningens motverkande inverkan på löneutjämning

Då löneglidningen motverkar utjämningssträvandena i de centrala avtalen är det troligt att höga löneglidningstakter ökar lönespridningen mer än låga löneglidningstakter. Rent principiellt är det dock inte självklart att höga aggregerade löneglidningstakter ökar lönespridningen mer än låga aggregerade löneglidningstakter. Löneglidningens fördelning över hög- och lågavlönade avgör hur den avtalade lönestrukturen påverkas. Det är därför möjligt att låga aggregerade löneglidningstakter, vilka selektivt gynnat de högavlönade, kan orsaka de största relativa skillnaderna mellan avtalad och faktisk lönespridning. Höga aggregerade löneökningstakter kan istället medföra en jäm-

Figur 4 Löneglidning och fördelningsdiskrepans.

nare fördelning av löneglidningen och därmed påverkas ej den avtalade lönespridningen lika mycket.

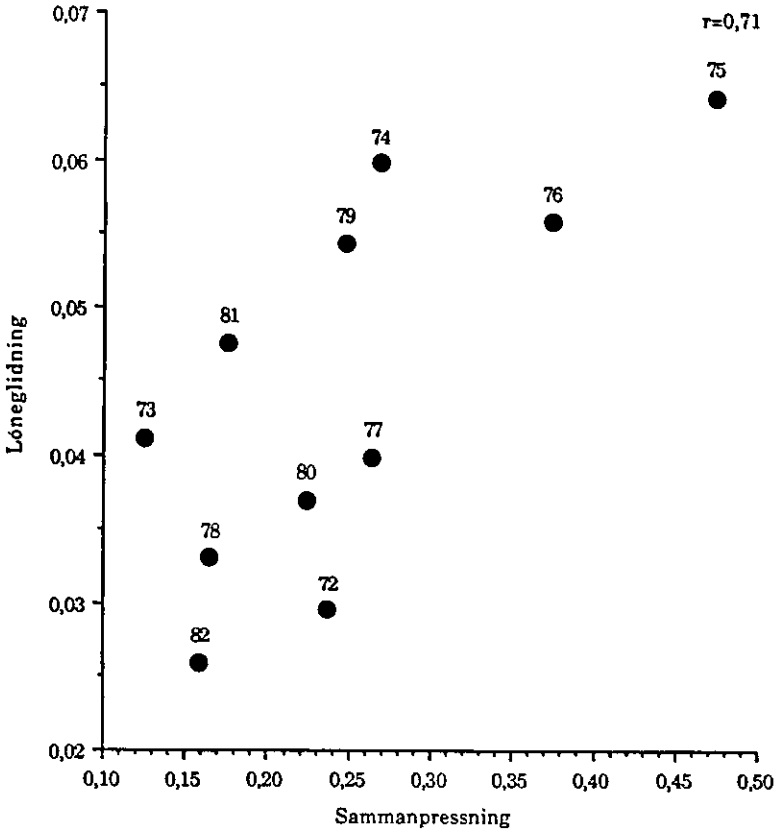
I *Figur 4* visas att detta resonemang inte stämmer. Fördelningsdiskrepansen definieras som den relativa skillnaden mellan den faktiskt observerade lönespridningen och den avtalade lönespridningen. Sambandet mellan den aggregerade löneglidningen och fördelningsdiskrepansen är starkt med en korrelation mellan serierna på 0,89. En enkel regression på de data som återges i *Figur 4* indikerar att varje extra procentenhet i form av löneglidning sammanfaller med en skillnad i spridning mellan faktiska och avtalade löner på omkring 5 procentenheter. Detta innebär att ju högre marknadsbestämd löneglidning, desto större ökning i lönespridningen.

Löneutjämning och löneinflation

Vi har nu visat att fördelningen av löneglidningen var en viktig mekanism som motverkade de centrala avtalens omfördelningsambitioner och ju högre löneglidningen var desto större blev fördelningsdiskrepansen. Detta indikerar att nivån på löneglidningen har någon form av kompensatorisk effekt. Man förväntar sig då att försöken till utjämning av lönestrukturen genom den solidariska lönepolitiken var en viktig källa till variationen i den aggregerade löneglidningstakten.

För mer än tjugio år sedan, under början av LOs kraftiga låglönesatsningar, hävdade Jacobsson & Lindbeck [1969] att sammanpressningen av relativlönerna

Figur 5 Sammanpressning och löneglidning.

kunde öka löneglidningen, men de kunde inte finna något stöd för detta då de studerade 1960-talets lönedata. Söderström & Uddén-Jondal [1985] undersökte sambandet mer systematiskt genom att inkludera den procentuella förändringen i relativlöner mellan låglöneförbunden och industrigenomsnittet i en ekvation för löneglidningen. Deras grova mått på låglönesatsningarna gav dock instabila resultat och dess påverkan på löneglidningen var försumbar. Jämfört med deras studier har vi kunnat mäta låglönesatsningarna med större precision.

Hypoteserna i dessa studier att sammanpressningen av relativlönerna i de centrala avtalen ökar löneglidningen bekräftas av *Figur 5*. Där visas löneglidningen tillsammans med sammanpressningen av lönespridningen som följde av avtalen. Sammanpressningen definieras

som den relativa skillnaden mellan den faktiska lönespridningen föregående år och spridningen av de avtalade lönerna. Generellt gäller att ju mer sammanpressad spridningen var i de avtalade lönerna i förhållande till den faktiska lönespridningen föregående år desto högre blev löneglidningen.

Sambandet mellan avtalade löneökningar och löneglidning

Den första bland många studier av löneglidningen (Hansen & Rehn [1956]) visade att löneglidningen bestämdes av arbetsmarknadsläget. Dessa resultat har bekräftats av empiriska skattningar baserade på Phillipskurvan (Jacobsson & Lindbeck [1969]) och baserade på förhandlingsmodeller (Holmlund & Skedinger [1990]). Schagers [1988] studie av

löneglidningen, baserad på en dynamisk sökmodell, visade att arbetsmarknadsläggets påverkan på löneglidningen bäst förklaras med antalet kvarstående vakanser i relation till antal sysselsatta.

I vissa studier av lönebildningen i Sverige (till exempel Flanagan [1990]) har det hävdats att löneglidningen och de centrala avtalshöjningarna har bestämts oberoende av varandra. Men publikationer av LOs och SAFs ekonomer (Edgren m fl [1970]), diskussioner med tjänstemän på LO och SAF samt våra egna empiriska undersökningar indikerar att påståendet att löneglidningen och avtalsökningarna skulle vara oberoende processer är felaktigt.

Representanter för LO och SAF hävdar att de centrala avtalsökningarna påverkar löneglidningen och att den förväntade löneglidningen påverkar de centrala förhandlingarna. Löneglidningen har för åren 1972–82 svarat för ungefär hälften av de totala löneökningarna. Det verkar därför inte rimligt att de centrala förhandlingarna skulle ignorera detta och inte kunna förutsäga löneglidningen ganska väl.

Därutöver har de avtalade nominella löneökningarna kontinuerligt varit lägre än ökningarna i konsumentpriserna. Mellan 1972 och 1982 var den genomsnittliga avtalade reala löneökningen $-4,1$ procent. Det verkar föga troligt att en central fackförening konsekvent går med på avtal med *minskande* reallöner om inte alla förstod att det även skulle bli löneglidning. Detta betyder att den förväntade löneglidningen påverkade de centralt avtalade löneökningarna. Löneglidningen borde också rimligen ha påverkats av de centralt avtalade löneökningarna.

LO-representanter vidgår också att deras ambitioner vad gäller löneutjämningen påverkade de löneökningar som man begärde vid de centrala förhandlingarna. Vilket följer av att alla arbetarna måste få något i löneökning och ju mer man därutöver vill höja relativlönerna för de relativt lågavlönade desto högre aggre-

gerad löneökning behövs det.

Båda sidor säger sig i sin bedömning av löneutrymmet ta hänsyn till den internationella situationen och produktivitetsutvecklingen. Det är knappast förvånande med tanke på att EFO-modellen utvecklades gemensamt av ekonomerna på LO, TCO och SAF. EFO-modellen tillämpades endast under mitten av 1970-talet, då den kom i vanrykte eftersom parterna missbedömde den internationella prisökningstakten. Men modellen har funnits i bakhuvudet på förhandlingarna även senare, och den har använts internt inom organisationerna vid beräkningar av löneutrymmet (Faxén m fl [1988]).

För att styrka eller förkasta de argument som har hävdats ovan skattades en modell som tar hänsyn till dessa tankegångar. Detta innebär att de avtalsmässiga löneökningarna bestäms av den förväntade löneglidningen, sammanpressningen av lönestrukturen och EFO-utrymmet. Lönekostnadsandelen av förädlingsvärdet inkluderas som en korrektions-term i de fall då löneökningarna varit större än ökningarna i förädlingsvärdet under de föregående åren. Om priserna inom industrin är givna av priserna på världsmarknaden så tar denna variabel upp de tidigare avvikelserna från EFO-utrymmet. Löneglidningen bestäms av den centralt avtalade löneökningen, sammanpressningen av lönestrukturen, kvarstående vakanser samt av reallönen som följer av det centrala avtalet.

Det kanske mest slående resultatet som erhöles från de statistiska beräkningarna av relationerna är att löneglidningen verkar ha inkorporerats så gott som fullt ut i de avtalsmässiga löneökningarna.⁴ Detta innebär att om den förväntade löneglidningen minskar med en procent så kommer avtalsökningarna, *ceteris paribus*, att

⁴ Dessa skattningar medförde svåra ekonomiska metodproblem, vilka inte diskuteras här.

öka med en procent. Av detta följer att de centralt bestämda löneökningarna bestämde de totala löneökningarna. EFO-utrymment uppvisar bara modesta direkta effekter på de avtalsmässiga löneökningarna, men när effekten slår igenom i lönekostnadsandelen visar det sig att lönenivån på lång sikt, men långsamt, anpassar sig till EFO-utrymmet. Detta innebär att när vi väl fått ett för högt kostnads-läge, som under 1976–77, gick inte anpassningen av lönenivån tillräckligt fort. Den långsamma anpassningen medförde att regeringen tvingades till flera nedskrivningar av den svenska kronans värde för att återställa konkurrenskraften. Å andra sidan ledde detta till att konkurrenskraften kunde behållas under en lång tid efter de offensiva devalveringar som gjordes 1981–82 och som vida översteg vad som var nödvändigt för att återställa konkurrenskraften.

I ekvationen för löneglidningen visar sig de avtalsmässiga löneökningarna ha en negativ effekt på löneglidningen med en koefficient på omkring $-0,7$. Det innebär att om de avtalsmässiga löneökningarna ökade med 1 procent så minskade löneglidningen med 0,7 procent, allt annat lika. Effekten av sammanpressningen visar att för varje procents minskning av lönespridningen i de centrala avtalen ökar löneglidningen med 0,2 procent. Därutöver erhöi vi som förväntat en positiv effekt av vakanserna och en negativ effekt av den reala avtalade lönen. De estimerade ekvationerna redovisas i *Appendix*.

Löneinflationen efter 1982

Då löneglidningen har inkorporerats fullt ut i de centrala avtalen medför det att den totala löneökningen var bestämd av sammanpressningen av lönestrukturen, EFO-utrymmet och av lönekostnadsandelen.⁵ Vi skattade ekvationen för den totala löneökningen för perioden 1972–90 för att undersöka om den totala löneökningen

bestäms av några andra faktorer för perioden efter 1982.

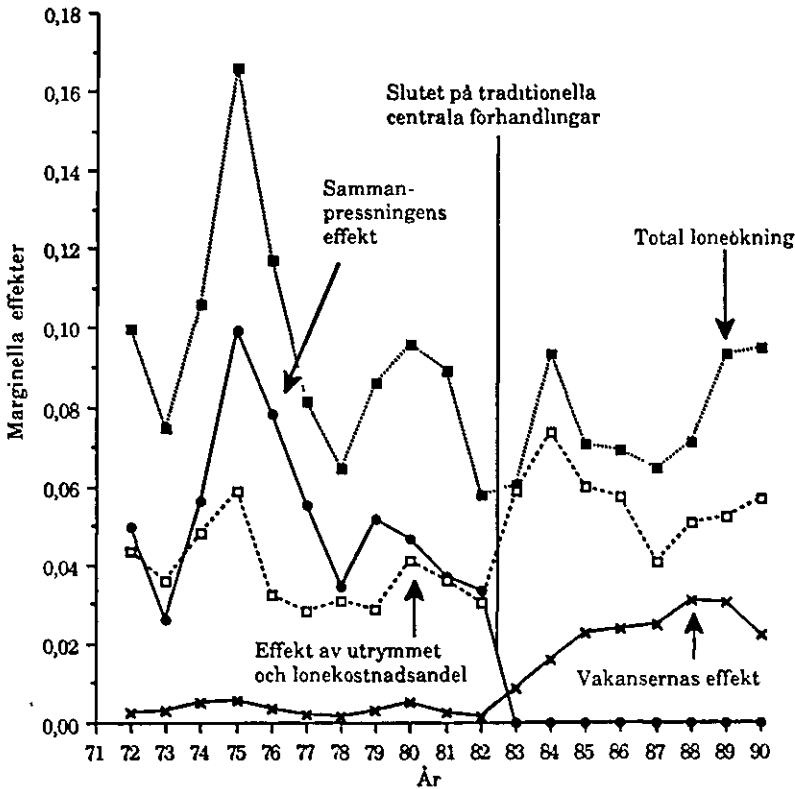
Tiden efter 1982 har dominerats av förbundsförhandlingar och det har inte gjorts några meningsfulla försök till löneutjämning från centralt håll. Därigenom kommer variabeln sammanpressning att vara noll efter 1982. Den största skillnaden mellan perioderna 1972–82 och 1983–90 är att arbetsmarknadsläget får en större betydelse för loneökningarna efter 1982. Resultaten visas i *Appendix*. De olika variabelernas effekter på den totala löneökningen visas i *Figur 6*.⁶ För perioden 1972–82 visas de sammanslagna effekterna från löneglidningsekvationen och de avtalsmässiga löneökningsekvationerna. För perioden 1983–90 visas effekterna från den totala löneökningsekvationen. Figuren visar, framför allt under mitten av 1970-talet, hur löneinflationen bestäms av den solidariska lönepolitiken. Den största effekten på de totala löneökningarna ges av sammanpressningen av lönestrukturen. Efter 1983 blir löneinflationen mer marknadsbestämd. Då får vakanserna en betydligt större effekt på de totala löneökningarna, jämfört med perioden 1972–82 då deras effekt är försumbar.

Vi drar slutsatsen att det skett en signifikant förändring i löneinflationens bestämningsfaktorer; i och med att traditionella centrala förhandlingar upphörde så övergick den från att vara mer ideologiskt styrd till att bli mer marknadsstyrd. Utvecklingen av variabelernas effekter över tiden har uppenbara implikationer för inflationsbekämpningen. Om den solidariska lönepolitiken reflekterar ett obe-

⁵ Vi kan inte forkasta hypotesen att den estimerade koefficienten för löneglidningen är lika med -1 i ekvationen för den avtalsmässiga loneökningen.

⁶ Effekterna är beräknade som produkten av de estimerade koefficienterna och respektive variabelvärde.

Figur 6 Marginella effekter av sammanpressningen, vakanser, EFO-utrymmet och lönekostnadsandelen på total löneökning.

roende ideologiskt tryck på lönebildningen har detta relevans för den ekonomiska politiken. Då kan regeringen genom överenskommelser med arbetsmarknadens parter påverka löneinflationen. De försök som gjordes i form av Hagaöverenskommelserna verkar inte ha haft någon effekt, eftersom regeringen tvingades till flera devalveringar. Efter 1983 har konventionella medel för att påverka arbetskraftsefterfrågan blivit mer relevanta för att påverka löneinflationen.

Sammanfattning och slutsatser

Lönespridningen, matt som variansen av logaritmerade timlöner, minskade inom LO-SAF-området med omkring 56 procent under perioden 1972-82. Därefter har lönespridningen ökat och ligger nu på en nivå motsvarande 1970-talets mitt. Minskningen kan hänföras till den ideolo-

giskt styrda lönepolitik som LO förde på central nivå. Detta visas av att den faktiskt observerade lönespridningen följer den av oss simulerade lönespridningen, som skulle ha observerats om de centrala avtalens fördelningsprofil hade implementerats till fullo på de lägre förhandlingsnivåerna. Detta styrks av den ökade lönespridningen som kan observeras efter 1982-83, då perioden med starka centrala avtal mellan LO och SAF bröts och förbundsavtal kom att dominera.

Genom vår simulering av de avtalade lönerna kan vi dela upp varje percentils totala löneökning i en löneglidningskomponent och en avtalad löneökningskomponent. Det visar sig att löneglidningen ökade med relativlönen och därigenom motverkade utjämningssträvandena i de centrala avtalen. Därutöver visar det sig att den relativa ökningen i lönesprid-

ningen var större då den aggregerade löneglidningen var hög. Detta innebär att löneglidningen var mer ojämnt fördelad då löneglidningen var hög. Vi visar också att ju mer LO försökte utjämna löneskillnaderna desto högre blev löneglidningen. Även om löneglidningen kan ses som ett instrument att försöka återställa föregående års lönerelationer så har utjämningssträvandena varit betydligt starkare i genomsnitt än löneglidningens motverkande effekt.

De avtalsmässiga löneökningarna och löneglidningen visar sig inte vara oberoende processer, som det ibland har hävdats, utan i högsta grad del i en och samma process och beroende av varandra. Resultaten från analysen visar att löneglidningen i det närmaste har inkorporerats fullt ut i de centrala avtalen. Detta medför att de totala löneökningarna bestämdes av de centrala avtalen, vilka i sin tur bestämdes av LOs strävan att utjämna relativlönerna. Efter 1982–83 då de centrala avtalen har varit svaga eller saknats helt visar resultaten att löneökningarna drivs av arbetskraftsefterfrågan. Sverige har gått från en ideologiskt styrd löneinflation till en mer marknadsstyrd löneinflation, som nivåmässigt inte ser ut att skilja sig nämnvärt från perioden med starka centrala avtal.⁷ Men implikationerna för regeringens möjlighet att påverka löneinflationen har förändrats. I det tidigare systemet kunde regeringen via överenskommelser med LO och SAF sänka löneökningstakten, medan regeringen i det nuvarande systemet får förlita sig till att påverka arbetskraftsefterfrågan för att dämpa löneökningstakten.

Referenser

- Edgren, G, Faxén, K-O & Odhner, C-E, [1970], *Lonebildning och samhällsekonomi*. Rabén & Sjogren, Stockholm.
- Ekdahl, H, [1989], "Solidaristic Wage Policy – An Analysis of the Central Agreements 1971 to 1982". Stencil. Nationalekonomiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Faxén, K-O, Odhner, C-E & Spånt, R, [1989], *Lönebildningen i 90-talets samhällsekonomi*. Rabén & Sjogren, Simrishamn.
- Flanagan, R J, [1990], "Centralized and Decentralized Pay Determination in Nordic Countries". I Calmfors, L (red), *Wage Formation and Macroeconomic Policy in the Nordic Countries*. SNS Forlag, Stockholm.
- Hansen, B & Rehn, G, [1956], "On Wage-drift. A Problem of Money-Wage Dynamics". I *Twenty-five Economic Essays in Honour of Erik Lindahl*. Ekonomisk Tidskrift, Stockholm.
- Hibbs, D A Jr & Locking, H, [1991], "Wage Compression, Wage Drift and Wage Inflation in Sweden". Working Paper No 87, FIEF, Stockholm.
- Holmlund, B & Skedinger, P, [1990], "Wage Bargaining and Wage Drift: Evidence from the Swedish Wood Industry". I Calmfors, L (red), *Wage Formation and Macroeconomic Policy in the Nordic Countries*. SNS Forlag, Stockholm.
- Jacobsson, L & Lindbeck, A, [1969], "Labor Market Conditions, Wages and Inflation. Swedish Experiences 1955–67". *Swedish Journal of Economics*, vol 71, s 64–103.
- Landsorganisationen i Sverige, [1986], *De centrala överenskommelserna mellan LO och SAF 1952–1987*. Stockholm.
- Schager, N H, [1988], "Den svenska loneökningstakten". *Ekonomisk Debatt*, årg 17, nr 8, s 615–623.
- Soderstrom, H T & Uddén-Jondal, E, [1985], "Har den solidariska lonepolitiken varit kostnadsdrivande?". *Ekonomisk Debatt*, årg 13, nr 8, s 559–567.

⁷ En mer utförlig diskussion om detta förs i Hibbs & Locking [1991].

APPENDIX

Estimationen gav följande resultat för perioden 1972 till 1982 (t-värde visas inom parentes):

$$AVT = -0,0002 - 0,89 LG + 0,19 SAMP + 0,08 UTR - 0,1 LKA \quad R^2=0,93$$

(-0,32) (-4,9) (7,65) (3,70) (-5,18)

$$LG = 0,43 + 0,20 SAMP + 0,01 VAK - 0,66 AVT - 0,12 RAVTL \quad R^2=0,82$$

(2,41) (5,36) (2,79) (-4,63) (-2,29)

Estimationen för den totala löneökningen gav följande resultat för perioden 1972 till 1990 (t-värde visas inom parentes):

$$TOT = -0,001 + 0,20 SAMP + 0,093 UTR - 0,1 LKA + 0,03 VAK \cdot DUM \quad R^2=0,90$$

(-0,1) (8,20) (3,49) (-3,12) (2,81)

AVT = Avtalsmässig löneökning i procent.

LG = Löneglidning i procent.

SAMP = Sammanpressning (förklaras i texten).

UTR = EFO-utrymme (produktivitetsförändring + internationella prisökningar på konkurrensutsatta varor - ökning i arbetsgivaravgifterna).

LKA = Logaritmen av lönekostnadens andel av förädlingsvärdet.

VKA = Antal vakanser dividerat med antal sysselsatta.

RAVTL = Logaritmen av den avtalade genomsnittliga lönen dividerat med konsumentprisindex.

TOT = Total löneökning i procent.

DUM = Dummyvariabel som är lika med 1 under åren 1983-90 och 0 annars.